

ВСТУП

Постать патріарха Йосифа Сліпого в новітній історії Церкви і українського народу є широковідома. Його добре знають як незламного ісповідника віри, визначного богослова та науковця, доброго пастиря свого стада, провісника українського патріархату. Величчу духа та незламності характеру він зумів подолати навіть ті перешкоди, які на перший погляд здавалися непосильними. Його фундаментом в цьому були відкритість на близьнього, любов до науки, а насамперед щира і глибока віра, нерозривно поєднана з не менш глибокою молитвою.

Період служіння Кир Йосифа як глави Церкви можна поділити на три частини. Перша з них, тривала лише півроку — з моменту смерті митрополита Андрея у листопаді 1944 року до ув'язнення в квітні 1945 року. Друга частина — яка включає період 18-річного ув'язнення в далекому Сибірі. Відтак третя — період перебування в Римі. Саме про цей заключний період пастирського служіння патріарха Йосифа ми будемо вести мову у нашому науковому дослідженні.

Тема нашого дослідження — «Пастирська діяльність Кир Йосифа (Сліпого) на поселеннях в 1963–1984 роках».

Хоча ми щораз дальше віддаляємося від часу, в якому жив і творив Кир Йосиф, це не применшує надбань, які він залишив для нас, як добрий пастир для своїх майбутніх духовних чад. Вони і сьогодні вражають актуальністю і живлять нас своєю величчю, світлістю та мудрістю. До того ж Кир Йосиф являв собою не тільки приклад доброго пастиря, але й приклад свідомого українця, що без перебільшення дозволяє назвати його гідним продовжувачем справи свого славного попередника митрополита Андрея. Отож великий ісповідник Йосиф залишається взірцем жертовної та щирої любові до Бога та свого народу. Тим самим він заслуговує на нашу пошану та вдячність.

Метою цієї дипломної роботи є показати значення діяльності Блаженнішого Йосифа на еміграції та з'ясувати його підхід до душпастирства, вияснити бачення ісповідником перспектив українців у світі, і тим самим передати його живі ідеї як незображенний досвід для реалій сьогодення, щоб, пізнавши їх, кожен міг гідно сповняти покладене на нього завдання. Адже патріарх Йосиф став зразком правдивої самопожертви. З його прикладу можуть черпати для свого збагачення як священики, так і миряни.

Предметом нашої праці будуть історичні свідчення про життя і діяльність патріарха, а також безпосередньо його твори та ідеї.

Об'єкт дослідження — сукупність всіх напрямів діяльності та досягнень Кир Йосифа в окресленій темою період.

Межі цієї роботи окреслені хронологічними рамками вже в самій темі нашої праці. Основними завданнями нашої праці для досягнення поставленої мети буде подати короткий начерк біографічних даних після звільнення зі Сибіру та детально проаналізувати весь процес служіння патріарха Йосифа в окреслені роки в усіх напрямках його діяльності: насамперед суто у внутрішньо-церковній — задля духовного добра вірних у цілому світі, розвитку монашества та осягнення патріаршого устрою через розбудову структур; а відтак відносно зовнішній, яка включає науково-просвітницький,

патріотично-громадський виміри.

Відповідно до окреслених завдань була обрана і структура цієї роботи. Вона складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних нами джерел та літератури. У першому розділі ми звернемо увагу на діяльність патріарха серед українців у діаспорі. Зокрема у його першій частині проаналізуємо передумови та сам факт повернення Кир Йосифа із заслання, а разом з тим детально зупинимося на його історичній участі у Другому Ватиканському Соборі. У другій частині даного розділу зосередимо нашу увагу на науково-просвітницькій діяльності Ісповідника. Тут зокрема зупинимося на будівництві Українського Католицького Університету як царини науки та побудови собору святої Софії на зразок Софії Київської як царини молитви. Також проаналізуємо роль Патріарха у повстанні багатьох різних музеїв і бібліотек. В останній частині цього розділу безпосередньо розглянемо питання наполегливих старань Кир Йосифа щодо повстання патріаршого устрою у нашій Церкві.

У другому розділі даної праці основним мотивом досліджень буде розгляд діяльності патріарха серед тієї когорти українців, яких доля через різні обставини життя закинула далеко поза межі своєї рідної землі. Для цього у першому підпункті другого розділу ми аналізуватимемо пастирські відвідини патріарха Йосифа поселень як на єпархіальному, так і на парафіяльному рівнях. Відтак продовжимо нашу працю дослідженням відновлення студитського монашества, до чого Кир Йосиф прикладав чимало зусиль. Окремою темою для аналізу в цьому розділі буде погляд на діяльність Кир Йосифа Сліпого крізь призму патріотизму і національного та громадського життя українців. Для написання даного дослідження основними джерелами для нас стали наступні твори: Василь Ленцик «Визначні постаті Української Церкви: митрополит Андрей Шептицький і патріарх Йосиф Сліпий», Мілена Рудницька «Невидимі стигмати», владика Андрій Сапеляк «Київська Церква на слов'янському сході» та «Українська Церква на II Ватиканському Соборі», а також праця владики Івана Хоми «Патріарх Йосиф». Крім цього, для кращого висвітлення даної тематики допоміжними для нас були такі джерела: Ольга Вітошинська «Подорожі Блаженнішого Йосифа VII 1968-1970 (у світлі чужої преси)», Олег Сидор «Блаженніший Йосиф та мистецтво», о. Іван Дацько «Діяльність Патріарха» та багато інших праць дослідників життя та діяльності великого Ісповідника віри.

Для опрацювання досліджуваного матеріалу ми використовували аналітичний, синтетичний та описовий методи. При цьому пріоритетними для нас були принципи об'єктивності та історизму.

Наше дослідження не претендує на визнання у широких наукових колах, проте воно в тій чи іншій мірі може стати корисним для тих, хто бодай якимось чином цікавиться життям та діяльністю патріарха Йосифа, а також для тих, хто прагне наслідувати його у своєму пастирському служінні.

ВИСНОВКИ

Закінчуючи наше дослідження, звернемо увагу на те, чого вдалося досягнути в даній дипломній роботі, а також коротко опишемо основні думки, заради яких вона була написана.

Про патріарха Української Греко-Католицької Церкви Йосифа Сліпого у повоєнні часи в Україні знали вельми небагато. Його ім'я було видалене з підручників, енциклопедій, словників тощо. Лише в роки незалежності України ім'я Блаженнішого Йосифа було повернено в пам'ять народу, з якого він вийшов, а тіло — землі, яка його народила. Після звільнення з радянських тaborів Йосиф Сліпий відразу виїхав до Риму, а повідомлень про його життя, стан здоров'я та діяльність засоби масової інформації не подавали. Про його подальшу життєву долю за кордоном знато вузьке коло людей, а саме його родина, підпільні священики та, звісно, КДБ.

У першому розділі нашої праці ми показали як відбувалося прибуття Блаженнішого до Риму та його виступ на II Ватиканському Соборі. На ньому він дав живе свідчення існування Української Греко-Католицької Церкви, говорив про переслідування на Україні та підтримував питання одруженого дияконату. Разом з тим він піднімав і літургійні питання, засуджуючи латинізацію нашого обряду. Великим досягненням Кир Йосифа, як ми вказали, було піднесення Києво-Галицької Митрополії до гідності Верховного Архієпископства, а разом з тим надання йому титулу Верховного Архієпископа (у 1963 р.), кардинала (у 1965 р.).

Відтак ми описали його наукову діяльність у діаспорі. Найперше він заснував Український Католицький Університет в Римі. Пізніше також були засновані філіали УКУ по цілій діаспорі. Кир Йосиф відновив видавництво наукової та духовної літератури, а при УКУ організував бібліотеку та музей. Ми також окреслили важливість будівництва Собору Святої Софії, яка, немовби, заступала втрачені храми на Україні та була катедрою Глави УГКЦ. Наприкінці першого розділу ми описали змагання Йосипа Сліпого за патріархальний устрій для УГКЦ.

В другому розділі нашого дослідження ми старались описати працю Патріарха у діаспорі, а саме — відвідини наших вірних на поселеннях. Головною метою Владики було об'єднання всіх українців між собою, вивчення умов, в яких жили вірні УГКЦ, які вимушено перебували поза рідним домом, та гарячий заклик плекати свою українську ідентичність. Іншою важливою справою для Патріарха було відновлення студитського монашества. Для цього він купив приміщення Кастель Гандольфо над Албанським озером, де згодом організував монастир Студіон.

Останній підрозділ ми присвятили розгляду патріотичної та громадської діяльності. Адже, перебуваючи в діаспорі, патріарх Йосиф Сліпий зустрічався з рядом глав держав та різними політиками. Знаковою була зокрема зустріч з президентом Сполучених Штатів Джоном Фордом, в якого серед іншого він просив допомоги для наших вірних в СРСР, які перебували під комуністичним пресом. Патріарх також писав звернення та листи з нагоди сорокаріччя створення УПА, до організації «Пласт», лікарям, українським філателістам тощо.

Отже, життя Патріарха — взірець служіння Богові та Україні, взірець самопожертви та праці заради високих і благородних цілей — добра для свого народу. Ставши наступником великого митрополита Андрея у непростий для всіх час, впродовж сорока років уміло керував своєю Церквою у розбурханому морі, коли вона разом з народом була насильно загнана у «тюрму народів» та переживала важкі часи поневолення, поневірянь та катакомб. Подиву гідно те, що він ні на мить не полішив свого стада: ні впродовж 18-ти років тaborів, коли як в'язень Христа ради перебував на засланні, ні тоді, коли вже був звільненим та перебував у вільному світі.

Несучи важку ношу, патріарх добре розумів, а разом з тим і жив вірою в те, що зло ніколи

не може перемогти добра і рано чи пізно національний та релігійний гніт в його рідній Україні матиме свій кінець. Про непохитну віру в перемогу правди і справедливості свідчить навіть його гасло: «per aspera ad astra» — «через терня до зірок». Врешті-решт в словах свого заповіту він провістив волю для свого народу і Церкви.

Безперечно, ця праця не претендує на особливу унікальність та вичерпність. Це, насамперед, спроба подивитись на життя і діяльність Патріарха поза межами України. Сподіваємося, що наше дослідження стане поштовхом для зацікавлення запропонованою тематикою та більш детальнішого її опрацювання в майбутньому.

ЗМІСТ

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ 2

ВСТУП 4

РОЗДІЛ I. ЙОСИФ СЛІПИЙ, ЯК ПЕРВОІЄРАРХ УГКЦ В ДІАСПОРІ 8

1. Повернення Йосифа Сліпого в Рим та його участь у Другому Ватиканському Соборі 8
2. Науково-просвітницька діяльність Митрополита Йосифа в діаспорі 13
3. Змагання за патріархальний устрій УГКЦ 19

РОЗДІЛ II. ПАСТИРСЬКІ ПОДОРОЖІ ЙОСИФА СЛІПОГО ТА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ СЕРЕД УКРАЇНЦІВ ДІАСПОРІ 25

1. Відвідини парафій та єпархій на поселеннях 25
2. Віднова Студитського монашества в діаспорі 34
3. Патріотична та громадська діяльність Йосифа Сліпого серед українців діаспори 38

ВИСНОВКИ 45

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ 48